

ALLMÄN

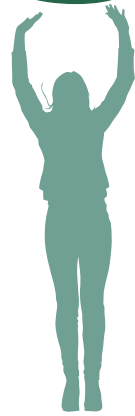

PENSION

– en översikt

OCH

2022

TJÄNSTE-

PENSION

Allmän pension och tjänstepension – en översikt

System som vuxit fram under drygt 100 år

Sveriges system med allmän pension och kollektivavtalad tjänstepension har vuxit fram under drygt hundra år. De allmänna försäkringarna vilar på lagstiftning och finansieras med arbetsgivarnas och arbetstagarnas avgifter. De kollektivavtalade försäkringarna vilar på överenskommelser mellan parterna på arbetsmarknaden och finansieras med premieinbetalningar som arbetsgivarna gör. I denna promemoria ges en kortfattad och förenklad bild av pensionssystemets delområden, hur de finansieras och vilka förmåner som förekommer i vanliga inkomstlägen.

Den svenska arbetsmarknaden kan delas in i tre sektorer: privat, statlig samt kommuner och regioner. Inom de olika sektorerna finns det 115 parter, 60 fackliga organisationer och 55 arbetsgivarorganisationer. Tillsammans har de tecknat kring 670 kollektivavtal om löner och allmänna anställningsvillkor. Kollektivavtal om pension och försäkring tecknas vanligtvis av de centrala arbetsgivar- och arbetstagarparterna inom respektive sektor, såsom Svenskt Näringsliv, LO och PTK för privat sektor. Det finns en mångfald av aktörer som försäkrar och administrerar systemen med kompletterande tjänstepensions- och försäkringslösningar.

Individens försäkringsskydd består av flera olika förmåner som kompletterar varandra. De lagstiftade försäkringarna ger ett grundskydd som gäller alla. Kollektivavtalade försäkringar gäller bara för dem som omfattas av dessa kollektivavtal. Omkring 90 procent av alla anställda i Sverige täcks av kollektivavtal.

Arbetsgivare som är anslutna till Svenskt Näringsliv genom medlemskap i ett arbetsgivarförbund är som regel skyldiga att teckna kollektivavtalade försäkringar för sina anställda. Detsamma gäller för oorganiserade arbetsgivare som har slutit hängavtal direkt med de anställdas fackliga organisation. Det innebär att arbetsgivaren förbinder sig att tillämpa förbundsavtalet för branschen utan att vara medlem i en arbetsgivarorganisation. Även arbetsgivare utan kollektivavtal kan teckna försäkringspaket för sina anställda.

Aktörer

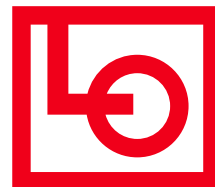
Den allmänna pensionen administreras av **Pensionsmyndigheten**.

Bland de många aktörerna på tjänstepensionsområdet finns bland andra **Alecta** som förvaltar pensioner åt 33 000 företag och drygt 2 miljoner tjänstemän på uppdrag av Svenskt Näringsliv och PTK. **AMF** är grundat och ägs av LO och Svenskt Näringsliv och förvaltar kapital åt cirka 4 miljoner pensionsparare. Inom de olika tjänstepensionsplanerna, exempelvis ITP för tjänstemän och Avtalspension SAF-LO för arbetare, finns det också möjlighet för den enskilde att välja andra upphandlade pensionsförvaltare att förvalta tjänstepensionskapitalet.

Collectum och **Fora** är två partsägda bolag som administrerar kollektivavtalade försäkringar och är valcentraler för tjänstepensionen. Valcentralen förmedlar pensionpremien till det bolag som arbetstagaren valt.

**PENSIONS
MYNDIGHETEN**

alecta

PTK

collectum
knutpunkt för ITP

Fora

Avtalat
PENSION OCH FÖRSÄKRING VIA JOBBET

Utveckling av pensionssystemet – några viktiga årtal

1913

Riksdagen fattar beslut om att införa en allmän pensionsförsäkring

1917

Sveriges Privatanställdas Pensionskassa, SPP (idag Alecta), bildas

1959

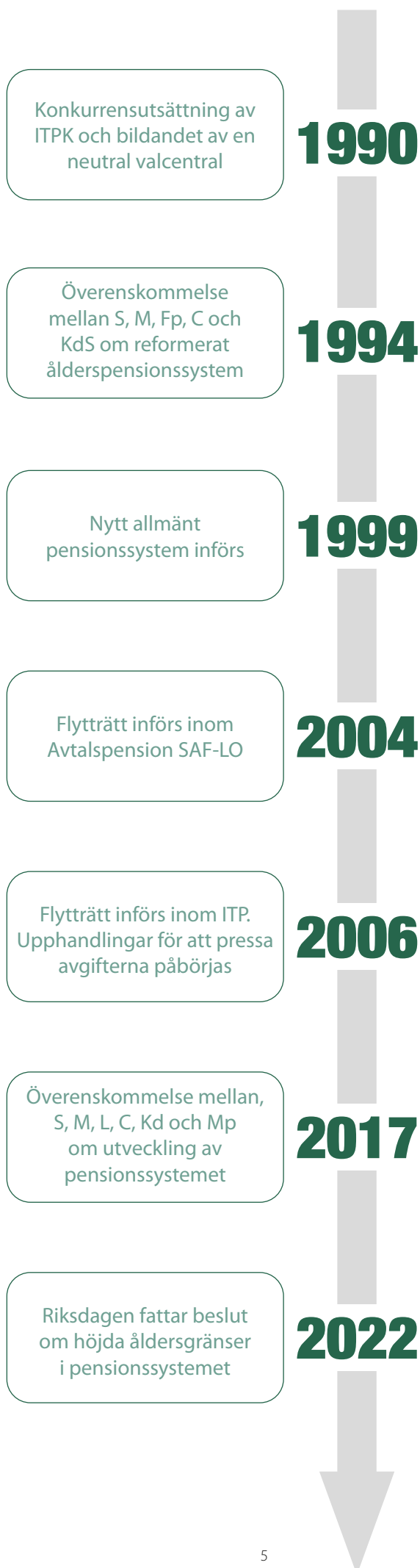
Riksdagen fattar beslut om ATP – allmän tilläggspension

1960

Parterna tecknar avtal om tilläggspensionen ITP

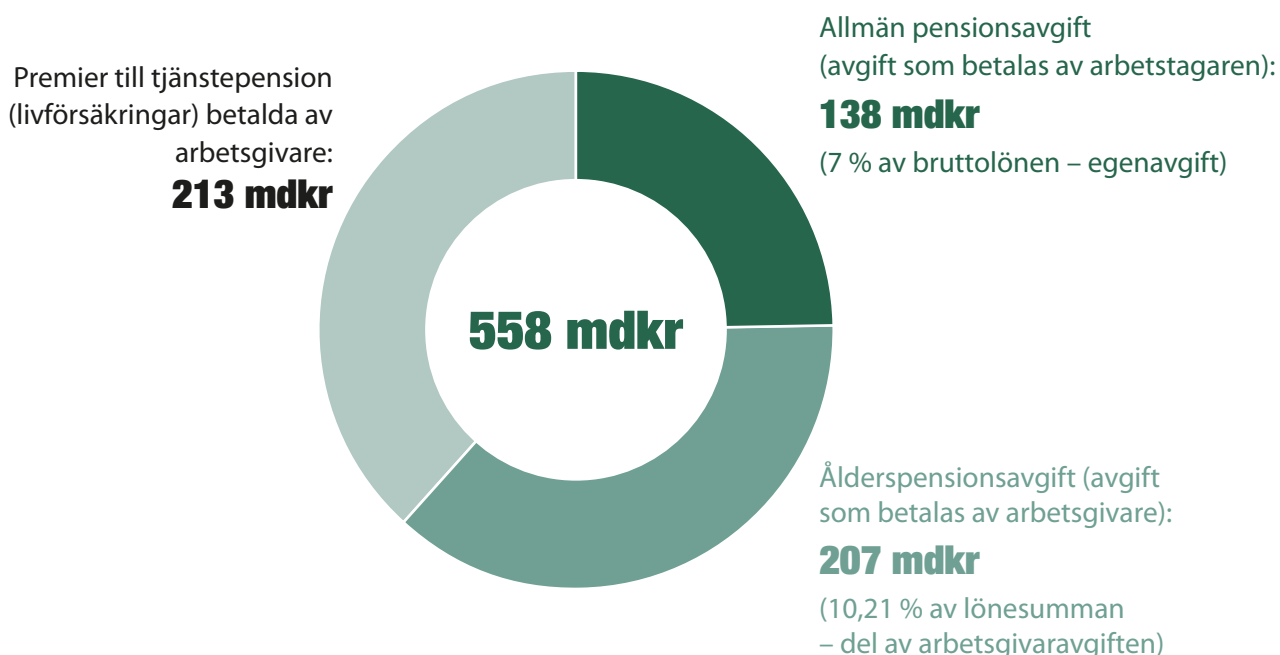
1973

STP, tjänstepensionsavtal för privatanställda arbetare, AMF grundas

Pensionssystemet

Finansiering: 558 miljarder kronor/år

Det allmänna pensionssystemet ska ge ekonomisk trygghet vid ålderdom och administreras av Pensionsmyndigheten. De delar som finansieras med avgifter som betalas av arbetsgivare och arbetstagare är inkomstpensionssystemet och premiepensionssystemet. Den allmänna pensionsavgift som alla inkomsttagare betalar är 7 procent av bruttolönen upp till en inkomst på 8,07 inkomstbasbelopp (47 748 kronor per månad 2022). I samband med den årliga beskattningen ges en skattereduktion för den allmänna pensionsavgiften. Arbetsgivare betalar en pensionsavgift på 10,21 procent av anställdas löner. Avgiften betalas på hela inkomsten, även för inkomster som överstiger taket på 47 748 kronor per månad. Inkomster som överstiger detta tak ger inte pensionsrätt. Den delen av avgiften förs till statsbudgeten och betraktas som en skatt.

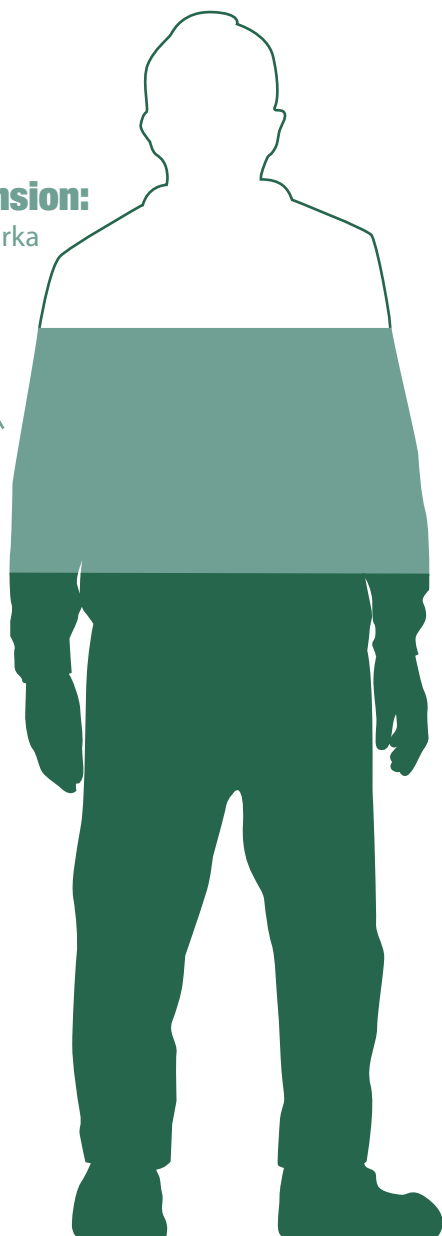
Därutöver finns det skattefinansierade ersättningar för ålderspensionärer. Det gäller garanti-pension, inkomstpensionstillägg, bostadstillägg till pensionärer och äldreförsörjningsstöd. Dessa ersättningar uppgick till 28 miljarder kronor 2021 enligt statens budget 2023.

Pensionssystemet

Tjänstepension:

Beräknas ge cirka

19 %

Både det allmänna pensionssystemet och tjänstepensionsförsäkringarna är numera premiebestämda. Det betyder att inbetalningarna under arbetslivet har en avgörande betydelse för nivån på pensionen. För äldre arbetstagare finns fortfarande förmånsbestämda tjänstepensionssystem, där lönen vid pensionsåldern avgör pensionens storlek.

Det finns flera sätt att beräkna hur hög pensionen kan bli i relation till arbetsinkomsterna. Pensionsmyndigheten räknar med att kompensationsgraden (pensionen i förhållande till inkomsten åren innan pension) i standardtypfallet för en person född 1975 vid pension enligt den angivna riktåldern blir 54 procent i allmän pension. Den totala pensionen blir i detta standardtypfall 73 procent, enligt Pensionsmyndigheten.

Utöver allmän pension och tjänstepension förekommer det också olika former av privat sparande till pension.

Under 2021 uppgick utbetalningarna av ålderspensioner till 365 miljarder kronor från Pensionsmyndigheten, 121 miljarder kronor från tjänstepension och 115 miljarder kronor från privat pension, enligt Svensk Försäkring.

Allmän pension:

Beräknas ge cirka

54 %

Exempel: En person född 1975 som tar ut pension enligt den angivna riktåldern kan i standardtypfallet räkna med 54 procent av lönen i allmän pension och 19 procent i tjänstepension, vilket ger 73 procent i total pension, enligt Pensionsmyndigheten.

Det allmänna pensions-systemets delar

Det svenska allmänna pensionssystemet är till största delen ett fördelningssystem (pay-as-you-go), vilket innebär att de yrkesverksamma betalar pensionen för de som är pensionerade. Premiépensionsdelen är dock ett fonderat system. Här sammanfattas det allmänna pensions-systemets delar.

Avgifterna bokförs på konto

Som beskrivs på sidan 6 betalar de försäkrade, deras arbetsgivare och i vissa fall staten in pensionsavgifter varje år. Avgifterna till den allmänna pensionen bokförs som pensionsrätter på den försäkrades konto för inkomst- respektive premiépension. Saldot på individens pensionskonto utgörs av summan av pensionsrätter (avgifter), förräntning och arvsvinster. Från kontot dras varje år en administrationsavgift.

Buffertfonderna och inkomstpensionen

Av pensionsavgiften på 18,5* procent går 16 procentenheter till inkomstpensionens fyra buffertfonder: Första, Andra, Tredje och Fjärde Allmänna Pensionsfonden. Varje fond får en fjärdedel av avgifterna och finansierar en fjärdedel av pensionsutbetalningarna. De inkomstpensioner som betalas ut varje månad kommer alltså från buffertfonderna. I princip är det samma pengar som betalades in under månaden som betalas ut i form av pension till pensionärerna.

Premiépension – ett fonderat system

2,5 procentenheter av pensionsavgiften sätts av till premiépensionen. Premiépensionssystemet är ett fonderat system där pensionsspararna och pensionärerna själva kan välja hur premiépensionspengarna ska placeras. Pensionen betalas ut genom att det ackumulerade kapitalet säljs av.

**Pensionsavgiften är 18,5 procent av den pensionsgrundande inkomsten. Den pensionsgrundande inkomsten är inkomst efter avdrag för den allmänna pensionsavgiften om 7 procent. Det är anledningen till att avgiften på den faktiska inkomsten är 17,21 procent.*

Några framtidsutmaningar för pensionerna

Förändringar av arbetslivet

Omkring 90 procent av de anställda i Sverige täcks idag av kollektivavtal. Det finns dock fenomen som kan bidra till att fler framöver kan komma att stå utan avtalsförsäkringar och de pensionslösningar som ingår.

Arbetslivets utveckling innebär bland annat att det blir allt vanligare att en person är med om olika anställningsformer och villkor under sitt yrkesliv. En del nya jobb som kommer till, till exempel så kallade plattformsjobb, bygger på andra avtalsförhållanden än anställning. Det kan då vara upp till den enskilde individen att teckna de försäkringar som krävs för ett fullgott försäkringsskydd och pensionssparande.

En grupp som inte omfattas av tjänstepensioner enligt kollektivavtal är företagare. Som företagare krävs det att man fattar ett aktivt beslut om att spara till ålderdomen, till exempel genom en pensionsförsäkring.

Ökande medellivslängd – fler år som pensionär

När riksdagen 1913 fattade beslut om att införa allmän folkpension från 67 års ålder var befolkningens medellivslängd cirka 60 år. Idag är medellivslängden för män 81 år och för kvinnor drygt 84 år.

Statistiska centralbyrån (SCB) gör löpande framskrivningar av hur länge vi förväntas leva i framtiden. Idag är den förväntade återstående medellivslängden vid 65 års ålder 21,5 år för kvinnor och 18,9 år för män. Dagens manliga 65-åringar förväntas alltså bli drygt 84 år i snitt och kvinnorna 86 år i snitt. De som föddes i mitten av 90-talet och fyller 65 år 2060 beräknas i genomsnitt bli hela 91 år, enligt SCB. Hur medellivslängden verkligen utvecklas i framtiden vet vi dock inte idag. Det finns exempel i västvärlden på fallande snitt.

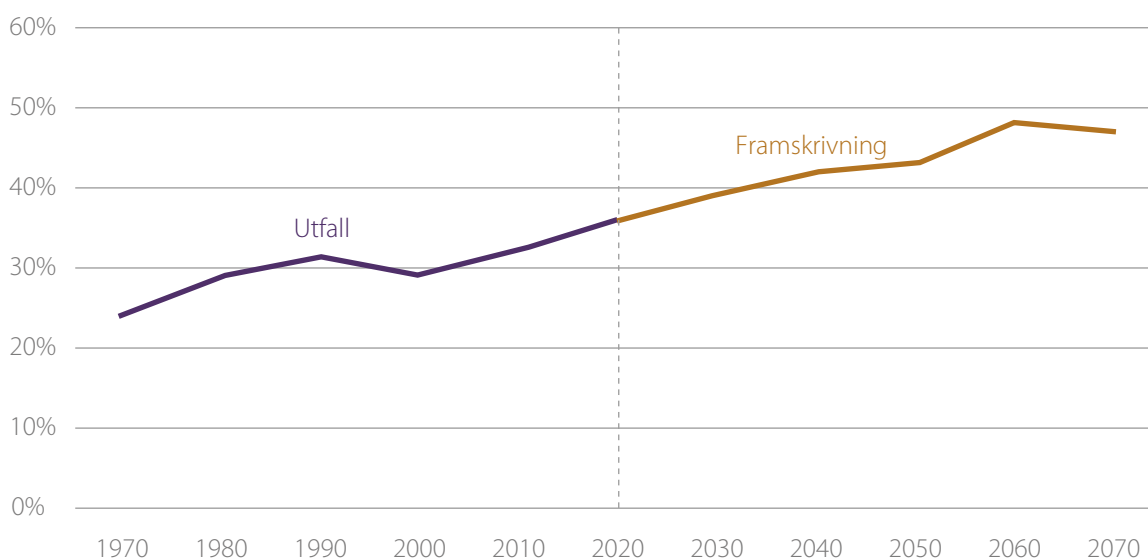

Stigande äldreförsörjningskvot

Sveriges befolkning växer snabbt. De åldersgrupper som ökar mest är de som också har störst behov av välfärdstjänster: barn, ungdomar och äldre. Antalet personer i arbetsför ålder ökar däremot inte i samma takt, enligt SCB:s prognoser. Den demografiska utvecklingen sätter press på pensionssystemet.

Andelen äldre i befolkningen stiger tydligt. I diagrammet illustreras denna utveckling med en så kallad äldreförsörjningskvot definierad som antal personer som är 65 år och äldre per 100 personer i åldern 20–64 år. Efter att andelen äldre endast ökat marginellt från mitten av 1980-talet till kring 2000, och sedan minskat under de tio första åren av 2000-talet, ökade antalet äldre snabbare än antalet personer i yrkesverksam ålder efter 2010. Detta är en utveckling som med endast enstaka avbrott, enligt Statistiska Centralbyrån och regeringen, förväntas fortsätta under resten av innevarande sekel. Antalet äldre per 100 personer i åldern 20–65 år förväntas öka till ungefär 42 personer omkring 2040 och cirka 47 personer 2070.

Demografisk försörjningskvot, äldre

Antal personer som är 65 år och äldre per hundra personer i åldern 20–64 år. Källa: SCB, 2021

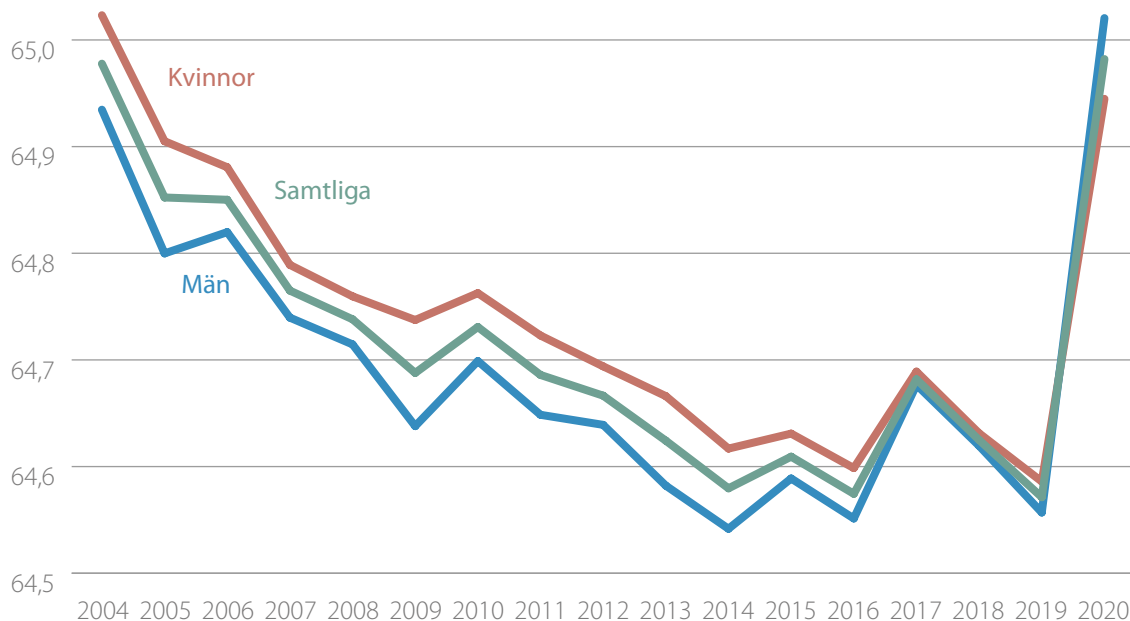
Medelpensionsåldern har ökat

Medelpensioneringsåldern redovisas av Pensionsmyndigheten. 2020 var den 65,0 år för de som började ta ut allmän pension under året. Skillnaderna mellan könen är små, 64,9 år för kvinnor och 65,0 år för män.

Den ökade medelpensioneringsåldern år 2020 är en följd av de höjda åldersgränserna, dels höjdes den lägsta åldern för uttag av allmän pension från 61 till 62 år, dels höjdes den så kallade LAS-åldern från 67 till 68 år. Medelpensioneringsåldern för allmän pension har därmed återgått till 2004 års nivå efter en långvarig, svagt nedåtgående trend.

Från och med år 2023 gäller nya pensionsåldrar som styr när allmän pension kan tas ut första gången och när garantipension, inkomstpensionstillägg och bostadstillägg kan börja betalas ut. Det är ett steg emot att införa det som kallas riktåldern. Riktåldern kommer från och med 2026 att styra när olika förmåner kan betalas ut.

Medelpensioneringsåldern 2004–2020

Medelålder för påbörjat uttag av ålderspension. Källa: Pensionsmyndigheten

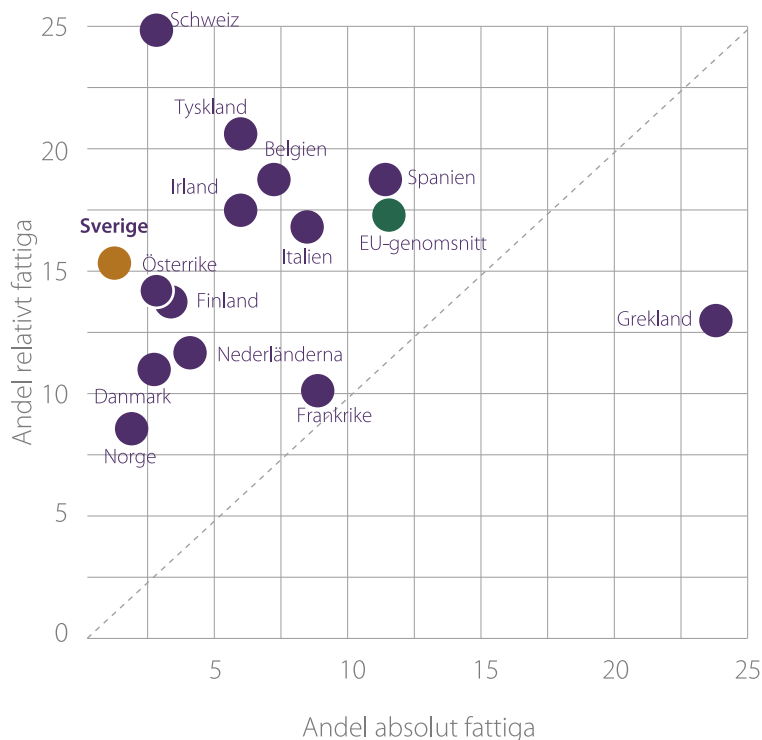
Sverige har lägst andel i absolut fattigdom i EU

Pensionsmyndigheten har i en rapportserie utgiven 2021, Hur står det till med pensionerna?, redovisat ett omfattande faktaunderlag om det svenska pensionssystemet och pensionärernas ekonomi. En av aspekterna som analyseras är i vilken grad det förekommer fattigdom bland svenska pensionärer. Två vanliga sätt att mäta fattigdom är att mäta absolut fattigdom och relativ fattigdom. Måttet absolut fattigdom visar om man har en standard över en viss levnadsnivå och måttet relativ fattigdom visar standarden i förhållande till den övriga befolkningen.

Pensionsmyndigheten konstaterar att Sverige ligger lägre än genomsnittet inom EU när det gäller relativ fattigdom bland äldre. I fråga om absolut fattigdom är den svenska andelen lägst bland samtliga medlemsländer.

I figuren nedan visas ett urval av länder i Europa, samt EU-genomsnittet, och hur stor andel i respektive land som kan anses vara relativt respektive absolut fattiga. Den streckade linjen visar var länderna skulle vara placerade i figuren om det fanns ett fullständigt samband mellan relativ och absolut fattigdom. Men som vi ser i figuren finns det inget tydligt samband mellan absolut och relativ fattigdom i de studerade länderna. Ett exempel som Pensionsmyndigheten lyfter fram gäller Schweiz, ett relativt rikt land med hög relativ fattigdom på grund av de generellt höga inkomsterna i landet, ett land som samtidigt har en låg andel av befolkningen som lever i absolut fattigdom. Samtidigt finns det länder som Grekland, där den relativa fattigdomen är i linje med EU-genomsnittet, men samtidigt har en högre andel av befolkningen som lever i absolut fattigdom.

Andel personer 65 år och äldre som lever i relativ och absolut fattigdom

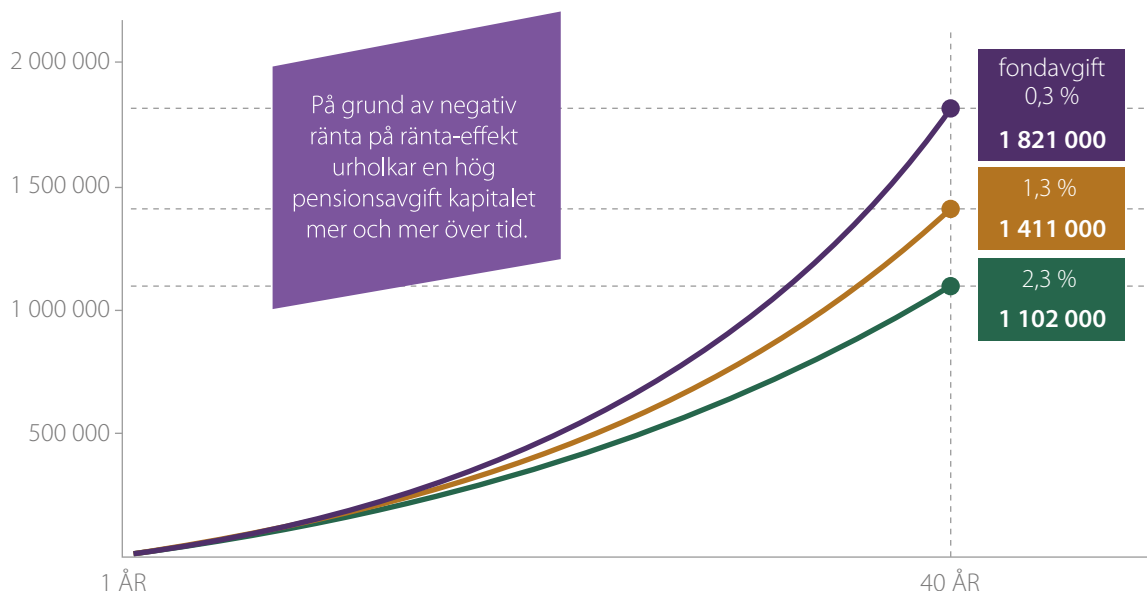
Källa: Eurostat och Pensionsmyndigheten

Avgifter påverkar pensionen

För att pressa avgifterna har parterna på arbetsmarknaden tagit initiativ till upphandling av placeringsalternativ. Uppdraget att pressa avgifterna har utförts av Collectum, parternas valcentral för den kollektivavtalade tjänstepensionen ITP. Åren före Collectums första upphandling av pensionsplaceringar till privatanställda tjänstemän var den genomsnittliga fondavgiften på den öppna fondmarknaden 1,32 procent av sparkapitalet varje år. Sedan 2007 har fondavgifterna pressats med 78 procent. Samtidigt har den genomsnittliga fondavgiften på hela den öppna marknaden varit i stort sett oförändrad.

Den enskilt tydligaste effekten av Collectums upphandlingar är att fondavgifterna har sänkts på hela avtalsmarknaden. Lägre avgifter innebär att den enskildes sparkapital är större när det är dags att lämna arbetslivet. Resultatet av att upphandlingarna pressat avgifterna blir över 700 000 kronor i större pensionskapital efter 40 års arbete vid en vanlig lönenivå, enligt ett räkneexempel som Collectum redovisade i rapporten Riv hindren för arbete under pensionering, 2022. Så stor blir skillnaden vid sex procent årlig avkastning när avgifterna efter upphandling ligger på 0,3 procent istället för de 2,3 procent som är en vanlig avgiftsnivå i många tjänstepensioner utanför kollektivavtalet, förklarade Collectum.

Fondavgifternas påverkan på pensionen

SÅ HAR VI GJORT BERÄKNINGEN:

Vi har utgått från tre avgiftsnivåer: 0,3 procent som är genomsnittet för fondförsäkring inom tjänstepensionen ITP, 1,3 procent som är genomsnittet för alla fonder på den öppna marknaden och 2,3 procent som är en vanlig avgiftsnivå i många tjänstepensioner utanför kollektivavtalet.

- Avsättningen är 1 000 kronor i månaden.
- Spartiden är 40 år.
- Avkastningen är 6 procent per år.

Källa: Collectum